QUOD FELIX FAUSTUMQUE SIT!

DISSERTATIONEM JURIS-PUBLICI

DE

ORIGINE ELECTORUM ET COMITIIS ELECTORALIBUS

vulgò

Wahltägen.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

UBI, INTER ALIA, CONTRA ONUPHRII PANVINII, & CHRISTOPHORI LEHMANNI SENTENTIAM, ELECTORES NULLOS, ANTE FRIEDERICI II. TEMPORA AGNOSCENTIUM, DISPUTATUR;

PRAESIDE

ERICO MAURITIO

JCto. FACULT. SUÆ PROF. PRIMARIO.

Publico eruditorum examini ſubmittit

DETHLEVUS RANTZOVIUS,

Eques Holſatus.

Ad diem IV. May horis matutinis

IN AUDITORIO JCTORUM.

KILONI,

Imprimebat JOACHIMUS REUMANN, Acad. Typogr.

ANNO M.DC.LXVII.

SUMME REVERENDO, AC PERILLUSTRI
DOMINO
DN.
JOHANNI ADOLPHO KIELMANNO
A KIELMANSECK,
DOMINO HÆREDITARIO IN SATRUFHOLM ET OBDORFF,
COLLEGII CANONICORUM, QUOD EST HAMBURGI,
PRÆPOSITO.

SERENISSIMI PRINCIPIS
AC DOMINI
DN.
CHRISTIANI ALBERTI,
HÆREDIS NORVVEGIÆ, POSTULATI COADJUDORIS EPISCOPATUS LUBECENSIS, DUCIS SLESVICI, HOLSATIÆ, &c.
INTIMÆ ADMISSIONIS, CONSILIARIO, REGIMINIS AC CAMERÆ PRÆSIDI, AULÆ CANCELLARIO, PRÆFECTO IN REINBEK, TRITTOW, ET MORKIRCHEN,

DNO ET PATRONO SUO OMNI OBSERVANTIA SUSPICIENDO.

FUit hactenus, PERILLUSTRIS DOMINE, inter illa pro ſalute publicâ ſtudia, is quoque, Excellentiæ Tuæ erga familiam noſtrum affectus, qui plus ſimplici vice non Generoſiſſimum modo DN. Parentem Noſtrum, ſed & omnes nos, qui vitam illi & nomen debemus, ſollicitos habuit, quâ potiſſimum ratione T. Excell. Devoti animi, & gratiſſimæ mentis, fidem facere poſſemus. Vota tamen hujusque noſtra deſtituit fortuna. Benigniora enim fata, quæ nihil TE, DOMINE, deſiderare unquam patiuntur, cultoribus ſuis difficultatem haud modicam faciunt, ſeligendi officii, quo T. Excell. obſequium ſuum probare poſſint. Interea tamen, dum majoribus officiis, major me parat ætas, nunc quidem occuſandam ratus, quæ ſe offert, occaſionem, Perilluſtri Excell. T. nomini pacras nuncupandas exiſtimavi paginas iſtas, quas in Illuſtri Chriſtiano Albertina Academiâ, publicè tueri, DEO annuente, animum induxi. Debentur illæ nulli potiori jure, quam T. Excell. cujus potiſſimùm curâ, & indefeſſâ induſtriâ effectum eſt, ut iſto quoque nomine Patriæ gratulari poſſimus. Sed iſta quidem prolixius commemorare nihil attinet, quod eô nomine Perilluſtrem Excellentiam Tuam jam annales celebrent. De cæterô, ut affectum illum, cujus DN. PARENTI jam pridem ipſis rerum argumentis fidem fecit, etiam porrò familiæ noſtræ, & mihi, ejus devotiſſimo cultori ſervare velit, ſummoperè rogo. Vale VIR PER-ILLUSTRIS ac bono publico, ac patriæ noſtræ, feliciter vive. ſcrib. Kiloni, ipſis Kalendis Maj, Anni M, DC. LXVII.

TUÆ
PERILLUSTRIS EXCELLENTIÆ
Devotiſſimus
Cultor
DETLEVUS RANTZOW.

AD

Ad

GENEROSUM ET PRÆSTANTISSIMI INGENII JUVENEM

DETLEVUM RANTZOVIUM

Equitem Holſatum.

Anno Ætatis XIV. ſecundo ſuo Climacterico.

DE COMITIIS ELECTORALIBUS

Diſputantem.

EN iterum Cimbris ſurgunt miracula Muſis,
Ac ipſum Themidos culmen ephebus adit.
Vidit & obſtupuit CAIUM tria luſtra tenentem
Vel Cajis piſcis digna ſonaſſe Themis.
Jam Frater, cui vix bis ſeptima ducitur æſtas,
Septenos docto diſſerit ore Patres.
Macti animo Fratres! Macti virtutibus! O Par
Abſque pari, ſoli par quod utrinque ſibi.
Quos inter dubio Genitor ſuſpenſus amore
Ambigit, an prior hoc ille, vel iſte minor.
Sed geminos hinc inde notans, quantum omnibus, ille
Diſſimiles; ſimiles tam videt eſſe ſibi.
Macte animo! DETHLEVE, ſacraque de ſemina flammæ,
RANTZOVIUMQUE olim ſparge per aſtra Decus.
Colligis anguſtis Collegia ſplendida chartis,
Cenſuramque ferunt nomina ſumma tuam.

Au-

Auguſtus Juveni Tibi panditur iſte Senatus,
Imperiique Patres inter, ephebe, ſedes.
Quàm fauſtis creſcit tibi climactéribus ætas,
Præcurriſque tui temporis ipſe gradus!
Nec gradus incidit numeris æqualibus annos,
Sed duplâ ſemper ſe paritate præit.
Nam dum te format bis ſeptimus ánnus ephebum,
Jam repræſentat mens tibi adulta Virum.
Sic minimis ſurgit gradibus minor orbis; at inde
Dirigitur vaſtis orbita magna viis.
Macte tuis gradibus! juvenis doctisſime, qui jam
Grammaticos ultra creſcis abisque gradus.
Macte tuis gradibus! queis ſi mens creſcit & ætas,
Immenſo ſuperas ſecula & aſtra gradu.

ſcr.

D. G. MORHOFIUS
D. P R.

Deſti

Eſtinatum erat, Amice Lector, cùm primùm ad theſes has conſcribendas animum adjiceremus, utrumque Electoralis Collegii Conventum, tam illum quem Germani vocamus Wahltag/quam alterum, cui nomen fecerunt noſtri Collegial-Tag / paucis exequi. Idque ut tantô fieri poſſet exactius, circa initia de Electorum Origine, iis quæ hactenus disputari ſolent, certiora quædam præmittere. Quod dum agimus, ſenſim, ceu fieri ſolet, ita excrevit Diſſertatio, ut cum disquiſitioni de Origine Electorum & Comitiis eorum primi generis, nonniſi paucas paginas deſtinaſſemus, eæ nunc plures impleant. Quæ cauſa fuit, ut ſolas ſufficere poſſe crediderimus in Diſſertationis argumentum. A tua humanitate id contendimus, Lector Benevole, ut æqui bonique conatus noſtros conſulere ne graveris. Si enim tam benigna experiamur fata, ut ſtudiis noſtris tua quoque accedat approbatio, non levi illud ad majora aggredienda nobis incitamento fuerit.

CAPUT I.

DE ORIGINE ELECTORUM

THESIS I.

Imperatores Romanos non eodem ſemper modo, ad culmen dignitatis Imperatoriæ perveniſſe, collata cum veteri avo poſteriorum ſeculorum Hiſtoria evidenter docet. Cum primùm illud á Julio Cæſare Dictatore fundatum, ac iis artibus, quas Tacitus *lib. 1. Annalium* commemorat, ſtabilitum eſſet, hæreditarium ab initio fuit. Auguſtus Tiberium, ille Caligulam potentiæ hæredes reliquerunt, Cajo Cæſo ſucceſſit per vices hæreditario Juri electio, cujus plerumque penes milites, interdum & apud Senatum arbitrium fuit.

fuit. Quæ omnia qui ex ipſis fontibus haurire velit, adeat Vellejum Paterculum *lib. 2.* Tacitum *lib. 1. Hiſt.* Sveton. *in vitâ Auguſti cap. 101.* & Claudii *cap 39. & 45.* Julium Capitolinum *in vitâ D. Celii Balbini & M. Clodii Maximi Pupieni.* Vopiſcum *in vita Taciti Imperatoris.* Herodianum *lib. 2. Hiſtoriæ Auguſtæ,* Joſephum Antiquit. *l. 19. cap. 1. 2. 3. & 4.* adde Onuphrium Panvinium *libro de Comitiis Imperatoris cap. 1.* Poſtquam Imperium Romanum Franci obtinuerunt, id iditem circa primordia hæreditario jure ad Succeſſores perveniſſe plerique volunt. *Carolus Magnus* verba ſunt Onuphrii *cap. 5. Ludovicum Pium filium, Ludovicus Pius Lotharium, Lotharius Ludovicum II. filios, heredes Imperii reliquerunt. Mox Ludovico ſine liberis mortuo, ejus patruus Carolus Junior, Pii Ludovici filius, Rex Francorum Occidentalium, tanquam ei; cui ex hæreditate Imperii jura ritè devenirent, Romam veniens Imperatoris nomen à Romanis Proceribus & Johanne VIII. Papâ magnâ pecuniarum ſummâ mercatus eſt. Cui filius Ludovicus Balbus ſucceſſit. Quô vitâ functo Carolus Tertius Ludovici Regis Germaniæ filius, Ludovici Pii Imperatoris nepos, imperium à Romano populo & eodem Johanne Papa VIII. obtinuit, quod Ludovico Balbo affinitate cæteris conjunctior erat, cui ſine liberis decedenti, ejus fratris Carolomanni filius Arnulphus,* ſuffectus eſt: *Poſt quem ejus filius Ludovicus IV. imperium obtinuit, iique omnes ſunt Imperatores ex Caroli Magni gente, qui jure potius hæreditario, quam aliqua Principum electione, ad imperium evecti ſunt;* Hactenus ille. Atque idem etiam Andreas Knichen *De Sax. non provocandi privilegio verb. Elector. cap. 1. n. 11. part. 1. quæſt. 3. n. 12.* M. Freherus *Orig. Palat. c. 15.* exiſtimant. At aliud placuiſſe video Franciſco Hotomanno, qui & illo tempore electioni locum fuiſſe voluit, in *Franco Gallia* non uno loco. Quam ſententiam non ſpernendis rationibus, & Autorum Imperatoribus iſtis coævorum teſtimoniis tuetur *libro 11. cap. 3. & lib. 5. cap. 17. Chronici Spirenſis,* Lehmannus. Unde Doctiſſimus Conringius in *Diſſertatione* ſub ipſius præſidio in Academia Juliâ *de Electoribus*, olim habitâ, utramque ſententiam ita componit, ut, moribus veteris Germaniæ, receptam fuiſſe quandam ex hæreditaria ſucceſſione

ne & libera electione miſtam conſtituendorum Regum rationem, autumet: quod repetit Corollario ſecundo adjecto Diſputationi *de Imperatore Romano-Germanico*. Et ſanè perpendenti Hiſtoriæ Germanicæ illius temporis ſcriptores, ita tum elector Imperatores colligere eſt à Principibus, ut ſi ex ſtemmate ejus, qui proximè obiiſſet, non deeſſet, qui muneri tam arduò idoneus videretur, ejus ſemper præ cæteris haberetur ratio.

THES. II.

Poſtquam eſſe deſiiſſet Carolina familia, Regnum Germaniæ delatum quidem eſt Ottoni Saxoniæ Duci electione Francorum, Saxonum, Bavarorum, Thuringorum, Alemannorum & cæterorum Germaniæ Principum & Optimatum, ac quod rectè tuetur contrà alios Lehmannis, etiam Populi. At iſto propter ætatem ingraveſcentem recuſante tantum onus, ejus conſilio eligitur Conradus. Cum primum illorum appellat Onuphrius, qui puræ electionis jure regnum Germanicum adeptus ſit, cum id jure cognationis obtinere non poſſet. Eadem ratione Henricus Auceps, & poſt ipſum cæteri Germaniæ Reges, qui etiam Imperatores vel deſignati vel coronati fuerunt, non amplius per ſucceſſionem, aut hæreditario Jure, ſed ex Optimatum & Populi ſuffragiis ad Imperii faſtigium evecti ſunt. At qui fuerint iſti Optimates, ex eo tempore quo illorum electionis non etiam hæreditarii juris beneficium eſſe cœpit Imperium Romano-Germanicum, id non ita eſt in propatulo. Non deſunt qui penes ſeptem illos Germaniæ Proceres, quos Electores etiam nunc, addito etiam octavo Bavariæ Duce vocamus, Moguntinum, Trevirenſem, Colonienſem Archi-Epiſcopos: Regem (tunc Ducem) Bohemiæ, Saxoniæ Ducem, Marchionem Brandeburgenſem & Comitem Palatinum Rheni, jam Caroli Magni ætate hoc nominis & juris fuiſſe volunt, quod M. Jordanus *lib. de Imper. & Elect.* exiſtimavit, nec deeſſe alios ejusdem ſententiæ autores Gevvoldus commemorat, *de Sacro Rom. Imperii Septemviratu cap. 2.* quos, ut fidem faciant opinioni huic, adducere ignotum Magdeburgenſium

genſium Scabinorum librum ait. Liber ille haud dubiè eſt Jus VVeichbildicum, cui additur privilegium, quod Ottonis Cæſaris, (ut ex adjecto annorum numero patet) ejus nominis I. nomen præ ſe fert. Illo privilegio, *Rom. Cæſarem, unà cum Imperii Electoribus Eccleſiaſticis & Secularibus, conceſſiſſe Magdeburgenſibus Jus ſacrum & judicium*, aſſeritur. Unde colligunt jam Ottonis I. tempore fuiſſe Electores. Sed iſta quidem opinio paucisſimos habet aſſeclas, quod nullâ fide veteris ſcriptoris nitatur, & privilegium illud confictum eſſe jam tum Heigius *quæſt. part. 1. quæſt. 7. n. 64.* ſubolfecerit, quod deinceps Viri eruditi abundè evicerunt. Eſt verò longè verisſimum, iſto tempore conſenſu omnium tam Eccleſiaſticorum quàm Secularium Principum, ac Civitatum quoque Imperialium perveniſſe ad illam ſummi muneris dignitatem, Imperatores. Qui dubitat legat ſaltem Lehmannum adductis locis, & ambigere haud dubiè deſinet.

THESIS III.

Aſt ab Ottonis III. & Gregorii V. Pontificis temporibus, latâ peculiari conſtitutione, hoc jus ad Septem Primi Nominis Principes, quos Electores inde dictos volunt, perveniſſe communis & vulgata fuit jam diu ſententia: quam cum ante Johannem Stabium, Maximiliani Cæſaris Mathematicum & Hiſtoricum, qui primus eam Italorum commentum appellavit, (ut eſt apud Jacobum Spigelium Seleſtadienſem in Annotationibus ad *Guntheri Legurinum lib.* 1.) omnes uno conſenſu approbarint, deinceps contra Onuphrium Panvinium Veronenſem Fratrem Eremitam Auguſtinianum, peculiari libro aſſeruit Schardius JCtus & Cameræ Imperialis Aſſeſſor: de quo illud eſt Marquardi Freheri in notis ad Petrum de Andlo *lib. 2. cap. 1.* judicium: *hoc argumentum diligentisſimè illum pertractâſſe ac recentiorum quorundam præſertim Onuphrii Panvinii ſententiâ refutatâ communis opinionis veritatem defendiſſe.* Prodiit & Monachii annô hujus ſeculi decimo ſexto Doctisſimus in eam ſententiam liber Chriſtophori Gevvoldi *de Electoratu* inſcriptus, qui majorem etiam (ut erat Gevvoldus eruditionis reconditæ & minimè vulga-

ris)antiquitatis peritiam ad hoc certamen attulit, & argumenta quæ Lehmannus *lib. 5. cap. 17. Chronici Spirenſis* contra communem attulit, quæ latine reddita iisdem verbis, ſed ordine magis congruo recenſet, refellere nititur. De anno quo conſtitutio hæc lata ſit, non conveniunt invicem ſententiæ hujus Patroni. Petrus de Andlo annum 1004. Jacobus Bergomas annum 994. Matthias Stephani *lib. 1. de Juriſd. part. 1. cap. 5. num. 2* Michaelem, ut perhibet, Beuterum ſecutus, annum 996. vel 97. Platina in *vitâ Gregor. V.* annum 1002. Abbas Urſpergenſis annum 999. Sleidanus *lib. 3. de Monarchiis* annum 1000. vel circiter, nominant, nec de autore certo omninò conveniunt aliis Pontifici Gregorio V. aliis Imperatori Ottoni III. aliis utrique tribuentibus.

THESIS IV.

Præcipua eorum argumenta, quibus vel pugnant, vel pugnare poſſe videntur, ſunt iſta I. Martini Poloni, Scriptoris Antiqui qui Imperio vacante poſt mortem Friderici II. & Rudolphi Habſpurgenſis præcipuè ætate ſcripſit verba, quæ in Chronico ejus fol. 344. leguntur: *Et licet iſti tres Ottones per ſucceſſionem generis regnârint: tamen poſtea fuit inſtitutum, ut per officiales Imperii Imperator eligeretur, qui ſunt videlicet primi tres Cancellarii Moguntinus, Germaniæ; Trevirenſis, Galliæ; Colonienſis, Italiæ. Marchio Brandenburgenſis Camerarius eſt; Palatinus, Dapifer; Dux Saxoniæ enſem portat, Rex Bohemiæ Pincernam agit, unde verſus:*

Moguntinus, Trevirenſis, Colonienſis,
Quilibet Imperii ſit Cancellarius horum.
Et Palatinus, Dapifer; Dux, Portitor enſis;
Marchio, Præpoſitus Cameræ Pincerna Bohemus.
Hi ſtatuunt Dominum Cunctis per ſecula ſummum.

quæ ipſa, ut naturalis conceptus deſuper fertur, poſt Ottones, reliquos Imperatores, eligi debuiſſe indicant. Et illud, quod dicitur verſu poſtremo, *ſtatuere illos per ſecula Dominum ſummum*, morem hunc illius ætate jam à ſeculis aliquot probatum, indicare videntur. Quomodo & jam ante duo, & quod excurrit, ſecula, cum intellexit, Antoninus ArchiEpiſco-

piſcopus Florentinus. Is enim in Speculo Hiſtorico *part.* 2. *num.*16. *cap.* 4.*poſt mortem ultimi*, ait, *Ottonis* ut *dicit Martinus in Chronico, inſtitutum fuit, ut Imperator principum proviſione eligeretur, ſc. per officiales imperii, qui ſunt ſeptem.* Thomas Aquinas annô circiter 1260. claruit. Is libri *de Regimine Principum* 3.*cap.* 19. ubi de Electorum inſtitutione ſcribit: *Otto ait* (de primo loquitur) *Imperium tenuit usque ad tertiam generationem : quorum quilibet vocatus eſt Otto. Et extunc, ut HISTORIÆ TRADUNT, per Gregorium V. genere ſimiliter Teutonicum proviſa eſt electio, ut nimirum per ſeptem Principes Alemanniæ fiat, quæ usque ad iſta tempora perſeverat, quod eſt ſpacium ducentorum ſeptuaginta annorum, vel circa.* Legerat jam iſta ætate Thomas, Vir judicio pollens Hiſtorias, quæ ad Ottonis tempora remittunt hanc originem, magno argumento non cœpiſſe demum hominum memoriâ, aut iſto, quô vivebat ſeculo, iſta nomina. Autor Chronici Manuſcripti Friderico II. coævi, quem adducit Gewoldus. *Papa Gregorius* (intelligit nonum) *Principes ſuper electione alterius ſollicitavit, ſed nihil profecit: quia quidam Principum ei reſcripſerunt, non eſſe ſui Juris Imperatorem ſubſtituere, ſed tantum electum à principibus coronare. Electio enim ad illos dignoſcitur pertinere. Ex prætaxatione Principum & conſenſu eligunt Imperatorem Trevirenſis, Moguntinus, Colonienſis. Palatinus eligit quia Dapifer eſt; Dux Saxoniæ quia Mareſchallus, Marggravius de Brandenburga quia Camerarius. Rex Bohemiæ quia Pincerna eſt non eligit, quia Teutonicus non eſt.* Eadem omnia verba leguntur apud Abbatem Stadenſem, qui tamen cum iſta ſcriberet Gewoldus jam typis deſcriptus erat; fieri tamen poteſt, quod ſæpè in Hiſtoricis Germanicis antiquioribus obſervavimus, ut ne mutatis quidem verbis unus alterum exſcripſerit. Non evincunt quidem directe hæc verba, Electores tempore Ottonis III. jam conſtitutos, id tamen ſatis oſtendere videntur fuiſſe illos non ignotos jam durante Friderici II. Imperio, adeoque non demum interregni tempore quod volunt adverſæ partis aliqui, naſci potuiſſe hæc nomina; ſed eſſe antiquiorem eorum inſtitutionem; quam cum vulgato conſenſu autores non rejiciant niſi in Ottonis III.

ætatem ſaltem probabilem admodum hæc ipſa reddunt communem & receptam Hiſtoricis ſententiam; cui fini & alia non nulla quæ ante Fridericum II. fuiſſe Electores oſtendunt, adducemus.

Thesis V.

Innocentius III. Pontifex in cap. *venerabilem*, quod eſt *cap.34.* apud Gregorium *de Electione & Electi poteſtate* quodque, cum ut pleraque alia, mutilatum Decretalibus inſeruiſſet Petrus Beneventanus, ab Amando Potgieſſero Cameræ Aſſeſſore acceptum primus reſtituit Simon Schardius & *Electorum* in genera mentionem facit, & agnoſcit eſſe Principes, *ad quod jus & poteſtas eligendi Regem, & Imperatorem poſtea promovendum, de jure & antiquâ conſuetudine noſcatur pertinere.* Eſt verò Decretalis illa ante Friderici II. tempora conſcripta. In eam Decretalem Henricus de Seguſia, quem plerumque Hoſtienſem vocant, ipſius Friderici II. ætate, qua vixit, aut ſaltem paulò poſt, ad verbum ILLIS: *verum ſcribit:* illis *ſcil. Maguntino, Colonienſi, Trevirenſi Archi Epiſcopis, Comiti Rheni, Duci Saxoniæ, Marchioni Brandenburgenſi, & Septimus eſt Dux Bohemiæ, qui modò eſt Rex. Sed iſte ſecundum quosdam non eſt neceſſarius, niſi quando alii diſcordant: nec illud jus habuit ab antiquo ſed de facto hodiè tenet.* Hactenus ille: Unde liquet ejus tempore jam ab antiquo reliquos ſex fuiſſe Electores. Nec tunc demum ex ipſius opinione nata hæc jura, etiam illa præcedentia, *ſeptimus eſt Dux Bohemiæ qui modò eſt Rex*, abundè evincant. Nec exiſtimandum, eſſe illa apud Hoſtienſem à recentiori manu, cum quarto jam ab hinc ſeculo eadem Hoſtienſi tribuat Albericus de Roſate in Dictionario, verbo *Electores Imperii*.

Thesis VI.

Amandus Friderici I. Secretarius libro de primis actis à Friderico in Imperio peractis, *Anno MCLII.* ait, *multi illuſtres heroes ex Lombardia, Thuſcia, Januenſi, & aliis Italiæ Dominiis ac major & potior pars Principum in transalpino regno convenerunt, in urbe Francofurtenſi, plurimo numerò Principes convenientes diſſerunt per ſuos internuncios ad ſex, aut octo Principes officiatos regni reſi-*

reſidentes in arcano loco curiæ regalis. Nos & tota patria teſtatur nullum aptiorem eſſe regno regendo quam Fridericum de Waiblinga & Stauffa, natum ex generoſâ proſapia meritis & virtutibus decoratum & illuſtrem. Quem per vos Deus in regnum ſublimare dignetur, cui parata erant noſtra obſequia usque ad mortem. In hunc ſi veſtris vocibus ô officiati conſentitis, firmum robur habebit ſui Imperii. Cum ex ſecreto conclavi prodirent officiati, judicantes ipſos unanimiter Fridericum in Regem ſervatis de jure ſervandis, elegiſſe, cunctus omnium ordinum applauſus eſt conſecutus, dicentes, hæc electio tuta ac firma conſiſtit, nam omnium noſtrum munietur præſidiis. Welbertus Conradi III. Imperatoris Capellanus (cujus verba debemus Gewoldo ex manuſcripto, ut exiſtimamus, Monachienſis Bibliothecæ, nec enim quod ſciamus hactenus editus eſt) de Electione Lotharii II. *Mortuo Henrico* ſcribit (intelligit Quintum ejus nominis) *valde multi Principes ex toto regno congregati ſunt in Moguntinenſi urbe, ubi de electione novi Regis magnus erat tractatus. Initio in magnâ curiâ collecti erant omnes, qui ibi fuerunt ſeculares ac Spirituales Principes, quorum plerique nudè & ſimpliciter nominabant quem optabant per alios eligi, & tamen ipſi non eligebant, quia non habebant voces ſuffragiorum realium. Cum igitur nominaverunt Lutherarium dixerunt. Huic prompti ſumus obedire ſi vos eum inthronizabitis in regnum, veſtris annuentibus votis ac beneplacito, nulla diſcordia eſt. Pauci autem Spirituales & temporales Principes examinantes perſonam Lutherarii & bellicoſa facta, & merita erga Chriſti ſervos & univerſam Chriſti Eccleſiam, eum votivè elegerunt, cum eum magnoperè commendaſſet Albertus Epiſcopus Moguntiæ, qui Magnates Sueviæ capitali odio proſequebatur, Alii Principes, qui nulla dabant ſuffragia, libenter eum amplexati ſunt favore, & habuerunt pro Rege.* Sunt alia quæ afferre ſolent, qui hanc ſententiam ſequuntur, quæ quod rei conficiendæ minùs quàm quæ attulimus idonea exiſtimemus, adducere omittimus.

THESIS VII.

Cardinalis Bellarminus *tertio de Imperii translatione libro* adeo de conſtitutionis hujus veritate perſvaſus fuit, ut etiam quatuor ejus capita haud dubiè fuiſſe oſtendere nitatur. Recenſet

cenſet illa iſto ordine, ut primò conſtitutum velit, *ne deinceps hereditate ſed Electione ad Imperium perveniatur.* Secundò *ut ſoli Principes non etiam Populus eligat.* Tertiò *ut Principes Electores Germani ſint.* Quartò *ut non omnes Principes Germani, ſed ſex ſaltem aut ſeptem Imperatorem eligant.* Sed iſta quidem capita conjecturis, quæ notis etiam, ut non dicam confictæ, admodum ſaltem incertæ videntur, ſaltem ipſo non valdè diffitente Bellarmino, nituntur. Theodoricus à Niem celebris circa tempora Ruperti Palatini Hiſtoricus, *Nemoris ſui cap. 31.* originem Electorum temporibus Conradi Salici, adſcribit: Poſt obitum *Henrici* Sancti (eſt is idem cum eò, quem Hiſtorici noſtri interdum Claudum, interdum Henricum II. nominant) *Principes Germaniæ ordinarunt, ut in poſterum Romanus Princeps eligeretur per tres Eccleſiaſticos & tres Laicos nationis Germanicæ, & & iis diſcordantibus per adjunctum Ducem Bohemiæ*; ſed iſta quidem non repererunt qui illis aſſentire voluerint.

THESIS VIII.

Aſt communem illam ſententiam ſuſpectam reddiderunt Johannes Stabius primum, deinceps Aventinus; Oppugnavit demum multis argumentis & magno conatu Onuphrius Panvinius libello *de Comitiis Imperatoriis* non ſine convitiis in negligentiam ſcriptorum Germanorum recentiorum. Chriſtophorus quoque Lehmannus ac unà alii doctisſimi ac rerum Germanicarum peritisſimi eum planè rejiciunt. Utuntur argumentis, quæ cum ex Onuphrio recenſuiſſet adverſarius ejus Bellarminus *ait illa gravia eſſe & à viris prudentibus non contemnenda*, & Simon Schardius ejusdem quo illum refellit libri *cap 9. quo magis* ait *magisque de ea re cogitavi, tanto inex tricabilior difficiliorque eſt facta, ita ut ſæpius in Panvinii ſententiam concedendum, & haſtâ abjectâ ex arenâ ſecedendum arbitrarer.*

THESIS IX.

Argumenta illorum omnia adducere præter necesſitatem fuerit, cum illa apud Onuphrium, Lehmannum, alios, legi poſſint. Præcipua, noſtro judicio, iſta ſunt, quod 1. nullum ejusmodi Decretum hactenus in lucem productum fuerit, quo Gregorius V. & Otto III. quicquam de hoc negotio

con-

conſtituerint. 2. quod nec Gratianus,qui ſeculo duodecimo demum Decreta Pontificum & conſtitutiones collegerit, ejus ullam mentionem faciat. 3. quod ſilentium ſcriptorum antiquorum ac coævorum ea de re, vel ſolum ei rejiciendæ ſufficiat. nec enim 4. eſſe ullam Electorum ſeptem apud Hiſtoricos ante Martinum Polonum & Albertum Stadenſem Abbatem mentionem, quorum tamen uterque non niſi annis ducentis quadraginta & amplius poſt Ottonis III. Imperium vixerit. 5. In Inſcriptione ſepulchri Gregorii V. Pontificis,quæ contineat memoriam rerum ab ipſo geſtarum, nihil quoque de conſtitutione hac legi. Eſt verò admodum probabile,quod nonnulli pro certiſſimo principio habent,pro commentis habendas eſſe res omnes extraordinarias,quarum nulla mentio eſt apud Autores qui vixerint eâ ætate,quâ res illæ factæ perhibentur. In quam rem prodiit ante paucos annos Lutetiæ Pariſiorum elegans libellus Johannis Lanovii Conſtantienſis de *Authoritate Negantis argumenti*, & Appendix, quam ad eandem Diſſertationem anno 1662. dedit adverſus Johannem Baptiſtam Thiers, qui principium illud libello itidem eruditiſſimo eppugnarat: Addunt 6. ſatis eſſe liquidum,etiam poſt fata Ottonis III. ad Fridericum II.uſque Imperatores non ſolum illorum ſeptem,ſed etiam aliorum Principum conſenſu & ſuffragiis perveniſſe ad Imperium,quod Dietmari,Wipponis, Ottonis Friſingenſis, ac aliorum authoritatibus oſtendere ſatagunt. Et videntur inter alia ſic ſatis manifeſta eſſe Ottonis Friſingenſis iſta de Henrico II. *lib. 6. cap. 27.* ubi: *illum ab omnibus Regni Proceribus ante electum, Auguſtum creatum*: & de Conrado II *cap. 28.* ubi, *ab omnibus electum* ait,& Wipponis iſta relatio quam exhibet & explicat Lehmannus *lib. 5. cap. 17.* Electionem Conradi Salici, *ArchiEpiſcopis, & cæteris Sacrorum ordinum Viris, Cunoni Franciæ, & Lotharingiæ Ducibus, ac toti demum Populo*, diſertè tribuere videtur: quod factum credibile non eſt, ſi id facere conſtitutione Imperatoris & Imperii expreſsâ, jam ætate Ottonis III. latâ, prohibiti fuerint.

THESIS X.

Theſis X.

Harum diſſidentium opinionum utraque magnis rationibus defenditur. Vera tamen, ut hactenus explicatur, dum alii ſolos Electores elegiſſe, aut ſaltem Jus eligendi Imperatorem habuiſſe, volunt: alii, eodem ſenſu acceptâ electionis voce, non ſolos Electores, ſed unà cum illis & Principes alios & Civitates Imperii elegiſſe perhibent, utraque eſſe non poteſt: quod manifeſtam contradictionem ſapiat dicere ſolos Electores elegiſſe, & non ſolos, ſed unà cum Principibus reliquis. Videndum igitur, annon ſuperſit ratio quædam, qua auctorum antiquorum, qui hic diſſidere videntur, fides ſalva præſtetur: ea enim, ſi imprimis totidem ferè verbis in antiquis aut coævis Scriptoribus oſtendatur, haud dubiè veritatem hic indicare idonea erit. Et verò imprimis refert reperire quid circa hanc rem, quæ poſt integros libros utrinque conſcriptos non deſiit obſcuritate inſigni laborare, verò propius ſit. Exiſtimamus autem inde ortam iſtam incertitudinem, quod res diverſas, Nominationem, Electionem, Conſenſum, non rectè diſtinxerint quidam Germanicæ Hiſtoricæ Scriptores. Nominationem quandam Principum reliquorum, præceſſiſſe Electionem ſolemnem Electorum, & demum aſſenſum aliorum Principum acceſſiſſe ad Electorum electionem diu ante Friderici II. tempora, admodum probabile, imò veriſſimum, & certiſſimum nobis videtur. Unde orta eſt confuſio Hiſtoriarum illius temporis (qui Monachi plerique vel Clerici, alii etiam Juris & accuratè ſcribendi rationis parum periti) quorum aliqui nominationem vel conſenſum vel utrumque, vel nominationem, electionem & conſenſum, una generali voce electionem vocarunt. Quod cum faciunt, Electionem latiori illo ſenſu acceptam omnibus tribuunt, cum ipſe ſtrictè dictæ & ſolennis electionis actus, ad præcipuos nonnullos inter reliquos Principes (quibus & Munera ArchiCancellariorum, Pincernæ, Dapiferi, Mareſchalli, Camerarii, antiquisſimis temporibus, & diu ante Friderici II. tempora competiiſſe, nemo Antiquitatis paulò peritior dubitare poteſt) qui & Electores dice-

dicebantur, pertineret. Rem ita ut diximus ſe habere primo ex Abbatis Stadenſis verbis illis conjecimus, quæ in Chronico leguntur. *Ex prætaxatione Principum & conſenſu eligunt Imperatorem, Trevirenſis, Moguntinus, & Colonienſis*: adjicit deinceps ſeculares quatuor. Ubi ipſe actum prætaxationis& electionis diſtinguit. Primum illum Principibus tribuit, ſecundū ſolis Electoribus. Prætaxere autem, ut ex ipſa vi vocis, & iis quæ præcedunt & ſequuntur, manifeſtè apparet, idem eſt ac nominare, quomodo & Voſſius *lib. IV.* de vitiis Sermonis & Gloſſematis Latino Barbaris *cap. 17. pag. 753.* vocem prætaxari explicat. *Prætaxari*, ait, *eſt priori loco tangi, dici, memorari. Petrus Bleſenſis ſermone III. qui in Feſto S. Nicolai habitus: utatur ad hos debiles mater Eccleſia verbis prætaxatis. Idem ſermone XXVIII. qui in Feſto S. Auguſtini: Revertamur ad Hiſtoriam prætaxatam, quæ inſinuet nobis tria: Similiter S. Bernhardus ſerm. XXIII. in cantic. Cant.* Melchior quoque Goldaſtus in *Replica pro Imperio cap. 38. in fine*: prætaxare nihil aliud eſſe vult, quàm prænominare. Vidimus deinceps hoc ipſum quod antea ſcripſimus longè manifeſtius etiam dicere Scriptores alios rerum Germanicarum, alios verò antiquos ſic ſatis aperte & evidenter innuere. Welbertus ſanè coævus Scriptor, cum de electione Lotharii agit, hoc diſerte tradit. quid manifeſtius ipſius verbis? *Initio in magna curia collecti erant omnes, qui ibi fuerunt ſeculares ac Spirituales Principes, quorum plerique nudè & ſimpliciter nominabant, quem optabant per alios eligi, & tamen ipſi non eligebant, quia non habebant voces ſuffragiorum realium*, & paulò poſt: *Pauci autem Spirituales & temporales Primates examinantes Perſonam Lutherarii & bellicoſa facta, & merita erga Chriſti ſervos & univerſam Eccleſiam, eum votivè elegerunt. Alii Principes qui nulla dabant ſuffragia, libenter eum amplexati ſunt ſuo favore & habuerunt pro Rege.* Nec minus expeditus eſt, Amandi, Friderici I. Imperatoris Secretarii locus quem jam antè retulimus, cum & Principum conventum anno MCLII. commemoret, & ipſam nominationem, & eorum petitionem, quâ ab Electoribus contendunt, eligi Fridericum de Waiblingen & Stauffa, ac ita illos in ſecreto con-

clavi elegiſſe Fridericum, *ſervatis*, ut loquitur, *de jure ſervandis*: cui electioni acceſſerit omnium ordinum applauſus. Speculum etiam Saxonicum *part.3.art.57.* duplicis electionis mentionem facit, Primum illius quam Electores faciunt, deinceps ejus quam Principes ſeculares & Eccleſiaſtici reliqui omnes. Quod ipſum quomodo intellectum velit, mox explicat: *non ait, quod prædicti* (intelligit Electores) *ſecundum eorum placitum eligere debeant, ſed quem omnes illuſtres Imperii elegerunt, eundem præ cæteris in Regem nominabant.* Ecko à Repkaw, is ipſe qui latini textus autor eſt, Germanice ità reddidit: Die aber zum erſten an der Wahl benant ſeyn / die ſollen nicht wehlen nach ihrem Muthwillen wen ſie wollen / ſondern welchen die Fürſten alle zu einem Könige erwehlen / den ſollen ſie auffs allererſt bey Nahmen nennen und kieſen: Atque hæc Electio ſtricte dicta illa eſſe videtur quam Petrus de Vineis Cancellarius Friderici II. *ſolennem* appellat *Epiſt. 2.* Nec aliud velle videtur, ſi recte expendantur verba ejus, Otto Friſingenſis Epiſcopus *de geſtis Friderici lib.2.cap.1.* ubi *anno* ait *ab incarnatione Domini M.CLII. decedente ab hac luce vernali tempore Bambergæ piiſſimo Rege Conrado III. nonas Martii in oppido Francofurt, de tam immenſa transalpini Regni latitudine univerſum (mirum dictu) Principum robur non ſine quibusdam ex Italiâ Baronibus tanquam in unum corpus coadunari potuit: ubi quum de eligendo Principis Primates* (& qui ſunt iſti alii quam Electores?) *conſultarent, tandem ab omnibus Fridericus Suevorum Dux Friderici Ducis Filius petitur, cunctorumque favore in regem ſublimatur.* Expreſſe Primatibus inter Principes conſultationem tribuit, omnibus autem petitionem, vel quod nobis ſynonimum eſt, Nominationem: cunctorum demum favore illum perveniſſe ad Imperium perhibet, quod aliorum quidem favorem nominatione, aliorum electione ſenſiſſet. Nec valde mirum eſt, ſed conſuetudini iſtorum temporum conveniens, ut jus Nominandi ſæpe aliis, aliis jus eligendi ad officia competeret. quod & hodie in beneficiis ſæpisſimè uſu venire nemo facilè ignorat.

THE-

THESIS XI.

Oſtendunt iſta, ut exiſtimamus, evidenter, autoritate ſcriptorum idoneorum, fuiſſe eligendi jus jam ætate Friderici I. quinimò & Lotharii, ac adeò diu ante Friderici II. tempora, penes Electores, eo tamen, diſcrimine à moribus hodiernis & temporibus quæ exceperunt Fridericum II. ut, quæ poſterioribus neceſſaria eſſe deſiit, Principum Nominatio, aut ut Stadenſis Abbas loquitur, prætaxatio, acceſſerit. Nec adeò argumenta illa quæ à ſilentio Autorum ante hæc tempora objiciuntur firmo tale conſiſtere poſſunt, ut ſuo nunc loco relinquamus, quæ cùm Thierſio contra vim argumenti negativi in hoc certaminis genere diſceptant alii. Sed & non improbabiliter inde videtur diſputari poſſe pro communi ſententiâ, quæ Ottonis III. temporibus adſcribit Electorii Juris ad præcipuos hos Germaniæ Principes delati originem, quod argumentis illis quæ in contrarium movebant alii, ſuum non conſtet robur: & Thomas Aquinas hanc ſententiam jam ſeculo decimo tertio Hiſtoricis antiquioribus tribuat: & Martinus Polonus aliter intelligi vix poſſit; & tot accuratos ſcriptores, inter illos etiam multi, qui libris uſi ſunt manuſcriptis, quorum memoria nunc intercidit, in falſam ſententiam tam inſigni numero conveniſſe, vix credibile ſit. Conſequens hinc eſt & alterum, olim quidem Comitiis illis, quibus eligebantur Imperatores, interfuiſſe Principes fere omnes: pleroſque tamen nominandi Imperatores, præcipuos autem eum eligendi ergò; deinceps Comitia illa ſolos Electores conſtituiſſe, Nam quod adfuiſſe interdum in loco Comitiorum & alii Principes leguntur, id non efficit, ut in Comitiis illis ſuffragii etiam Jus habuerint, ac nominationem quoque Juris illorum factam quæ antea erat Imperii Statuum in univerſum. Quâ ratione non mediocris facta eſt illorum potentiæ acceſſio. Credibile eſt auctam indè paulatim, ſive Imperatorum quos elegerant beneficio, ſive, quod creſcentem potentiam illa ſemper ſequantur, inſignia illa privilegia, quæ in Bullâ Aureâ Caroli IV. recenſentur, nec opus eſt inde repetere quod omnibus ferè cognita ſint.

 Qui

Qui tamen iſta compendio tradita videre velit, adeat ſcriptorem eruditum, qui aſſumpto Severini de Monzambano Veronenſis, nomine de Statu Imperii Germanici eis paucos dies in lucem prodiit. *cap.4. §.7.* qui prolixius explicata. Limnæum de Jure publico *lib.3. cap.2.* Illud ſaltem non prætereundum, præter Comitia generalia, & Deputationum ac Viſitationum particulares conventus, quorum Electores juxta cum Principibus pars ſunt, vide ſaltem Inſtrum. Pacis Cæſareo-Svevicum *art.8. v.1.* R. A. zu Augſpurg anno 1555. §. ſo ſich dann abermahls/ & Denasſium voce Viſitatio Cameræ, habere illos etiam jus Comitiorum Electoralium, quibus nempe eligitur Imperator der Wahltage / & alterum Comitiorum Electoralium, quæ vulgò vocant die Collegialtage. De prioribus illis deinceps breviter agemus, contenti plerumque, quod reliqua minus difficultatis habeant, ea annotaſſe, ubi recentiorum ſcriptorum nonnulli impegerunt, aut ſi quæ noſtra ætate mutationis aliquid ſenſerunt.

CAPUT II.

DE COMITIIS ELECTORALIBUS DICTIS Wahltagen.

THESIS I.

Comitia Electoralia, die Wahltage/ deſcribimus, quod ſint: *conventus præcipuorum non nullorum Imperii Germanici Principum, penes quos Imperatorem eligendi jus eſt, ejus electionis gratiâ legitimè inſtituti.* Joachimus Cluten. *Diſputatione Politico-Juridica*, quam anno 1628. Argentorati habuit, præter alia, quæ minùs congruè adjicit, etiam Francofurti mentionem in ipſa deſcriptione facit; quod quâ ratione excuſari poſſit non videmus: cum locus ille eſſentiale requiſitum Comitiorum hujusmodi eſſe nequeat. Et an non dicenda Comitia Electoralia Conventus illi, quibus etiam poſt Bullam auream Rudolphus II. Ratisbonæ anno 1575. Ferdinandus III. ibidem anno 1636. Ferdinandus IV. Auguſtæ

ſtæ Vindelicorum electi fuerunt? Et ante Bullam auream ex Hiſtoriâ Germanica conſtat fuiſſe aliquando Imperatores Moguntiæ, Wormatiæ, Aquisgrani, Coloniæ ac alibi electos. Quare utut Bulla aurea *art. 28. §. 5.* Francoſurtum locum electionis ordinarium eſſe velit, cum tamen mox innuat, id mutari poſſe, ſi impedimentum (ita loquitur) legitimum obviaret, deſcriptiones au... illa, quæ non rarò mutantur, conſtituere non ſoleant, ... quidem dum eam tradimus, abſtinere à loci mentione ſatius eſſe arbitramur. Illud, quod Juſtus Aſterius *in Diſſertatione quam contra Electionem Ferdinandi III. Romanorum Regis* ſcripſit, ac Lutetiæ Pariſiorum edidit. *p. 31.* lectori perſvaſum vult, electiones omnes alibi quàm Francoſurti peractas, ab ordinibus Imperii rejectas fuiſſe, affectu non veritate ductum ſcripſiſſe, vel ex iis quæ nunc attulimus, abundè liquet.

THESIS I.I.

Comitia hæc dividi poſſe videntur in *Ordinaria* & *Extraordinaria*: Ordinaria, quæ tum indicuntur, ſi neceſſitas & Fundamentales Imperii leges vacante eo, Regis Romanorum electionem juſſerint. *Aurea Bulla tit. 1.* ibi *quotiescunque & quandocunque futuris temporibus neceſſitas ſive caſus Electionis Regis Romanorum in Imperatorem promovendi, emerſerit.* Exiſtunt autem iſti caſus tribus potiſſimum modis. 1. *Morte.* 2. *Abdicatione voluntaria*, cujus in Lothario I. & Carolo V. exempla Hiſtoria exhibet, & 3. *Depoſitione Imperatoris*, quomodo Imperium amiſit Carolus Craſſus, Adolphus Naſſovius, Wenceslaus Bohemus. Extra ordinem interdum, nondum vacante Imperio, conveniunt Electores, ac vivente Imperatore Regem Romanum eligunt, vide Receſſus Auguſtanos anni 1559. in princ. & anni 1566. itid. in princ. Id non exigui momenti eſt, quod inde à Matthiæ Imperatoris electione etiam invito Cæſare Electoribus integrum eſt, ſi id ex neceſſitate aut utilitate Imperii ipſis eſſe videatur, adjungere Regem Romanorum, modò tamen ipſis petentibus ſine cauſis ſufficientibus Imperator conſenſum negaverit. Ita enim legitur *artic. 35.* Capitulationis Matthiæ, Inſonderheit ſollen und

 wollen

wollen wir ꝛc. die gemeldte Churfürſten/ihre Nachkommen und Erben zu jederzeit bey ihrer freyen Wahl eines Römiſchen Königs/ dieſelbe ſo offt ſie es einem Keyſer zu Behülff oder ſonſt dem H. Römiſchen Reich nothwendig oder nützlich befinden/ auch bey Lebzeiten eines Römiſchen Keyſers mit / oder wann derſelbig auff angelegte Bitte der Churfürſten / ohne genugſame erhebliche Urſachen / verwegert werden ſolte / [illegible] eines regierenden Keyſers conſens vorzunehmen: quomod[illegible]ſta etiam repetita leguntur in Ferdinandi II. capitul. *art. 34.* Ferdinandi III *art. 38.* Ferdinandi IV. *art. 36.* Cæterum cum Status Imperii Monita ſua, ut vocant communia, ad Capitulationem futuram anno 1658. 17. 27. Aprilis Electori Moguntino exhiberent, inter alia ad *art. 36.* admonuerunt: verba illa; Wann derſelbe auff angelegte Bitte der Churfürſten ohn erhebliche gnugſame Urſache verweigert werden ſolte/ omittenda eſſe. Quod & ſecuti Electores in ultima Auguſtiſſimi Imperatoris Leopoldi Capitulatione articuli iſtius partem, deletis iſtis, exhibuere. Wir ſollen und wollen die Churfürſten/ ihre Nachkommen und Erben zu jeglicher Zeit/ bey ihrer freyen Wahl eines Röm. Königs nach Inhalt der güldenen Bull / und dieſelbe jedesmahl / und auff alle Fälle/ wann ſie es vor nöthig und zu Erhaltung der Grundgeſetze/ und dieſer Capitulation, oder ſonſten / dem Reich nothwendig und nützlich befinden / auch bey Lebzeiten eines Römiſchen Keyſers/ mit oder ohne deſſelben Conſens vorzunehmen/ ꝛc. geruhiglich bleiben und gantz unbedränget laſſen. Monuerant quidam etiam Status cæteri, qui id Juris ſolis Electoribus relinquere non congruere putabant cum Inſtumento pacis, hæc ita mutanda: Daß die Wahl/ verba ſunt Monitorum, eines Römiſchen Königes/ bey eines Römiſchen Keyſers Lebzeiten/ dero geſtalt vorzunehmen / wie ſolches auff nechſtkünfftigem Reichstage mit geſampten Ständten / vermög des Inſtrumenti Pacis wird gehandelt und verglichen werden. Sed illius moniti, tum quidem nullam rationem (quod & de aliis conqueruntur eidem) habitam eſſe, ipſa Capitulatio Leopoldi ſatis dicto articulo docet. Sane quod in plerisque monita hæc usque deque habuiſſe Electorale Collegium Legatis viſum fuerit, ideo 8. Auguſti

ejus-

ejusdem anni 1658 iidem exhibuerunt, Directorio Moguntino ſcriptam Proteſtationem, ubi poſtquam admonuiſſent, ſe mirari, quare circa præcipua quædam non leve diſcrimen reperiatur inter Capitulationem Manuſcriptam, quam ipſi à Directorio, ut vocant, acceperint, & typis editam: porrò pleraque monita neglecta, inſerta autem alia, quæ in detrimentum Principum ac S[illegible]um vergant, perhibent. Quæ cum Imperii Conſtitution[illegible]s, Inſtrumento Pacis, & æquitati adverſa ſint, ſe rem per ſcripturos ad Principes & Status quorum vice fungerentur: interim eorum nomine proteſtari iisque contra dicere, nec Cæſarea Capitulatinis illa capita, quæ cum monitis iſtiusmodi aut Imſtrumento Pacis pugnant, pro lege publica haberi poſſe: Wollen die Keyſerl. Capitulation, in ſo weit dieſelbe mit mehrermelten monitis nicht einſtimmet/oder dem Inhalt des Inſtrumenti Pacis ungemäß iſt/ pro lege publica nicht gehalten haben: ſed reſervare Principibus ſuis jus componendæ ſimul in proximis comitiis Capitulationis perpetuæ. In monitis Statuum Imperii recentioribus, formandæ perpetuæ capitulationis ergò exhibitis his ipſis Comitiis, quæ apud Autorem Diarii Europæi ad menſem Februarium anno 1664. *tomo undecimo pag. 89.* leguntur hoc modo articuli 36. iſta à verbis und dieſelbe: usque ad illa deroſelben conſens, &c. mutari deſiderant ſtatus, ut reponantur in priorum locum: oder auch bey Lebzeiten eines Römiſchen Keyſers mit oder ohne deſſelben Conſens, ſo offt und fernes Chur-Fürſten und Ständte dem H. Römiſchen Reich nothwendig und nützlich befinden. Qua ratione extraordinarii illi conventus non fuerint in arbitrio Electorum ſolummodo, ſed omnium Imperii Statuum.

THESIS III.

Conſtituunt conventus hujuſmodi Principes Electores, ante hac ſeptem, nunc, aucto numero, octo. Moguntinus ArchiEpiſcopus per Germaniam, Trevirenſis per Galliam, Colonienſis per Italiam, ArchiCancellarii, Rex Bohemiæ, Dux Bavariæ, Elector Saxoniæ, Marchio Brandenburgenſis, & El. Palatinus. Rex Bohemiæ licet alioquin conventibus

ſibus Imperii rarò interſit, attamen quod ipſo inſcio & excluſo Electores Maximilianum I. Regem Romanorum elegiſſent peracerbè tulit: & extat apud Hermannum Maurum in *Relatione coronationis Caroli V.* oppoſitio & proteſtatio Ladislai Regis Bohemiæ contra iſtam electionem. Quin & bellum parabat ideo, niſi ipſi ſatisfeciſſent Electores reliqui, latâ conſtitutione *de pœnis Electorum quando Rex Bohemiæ ad Electionem Imperatoris vel Regis Romanor non vocatus vel præteritus fuerit*: publicata Francofurti 1489. Extat lingua vernacula apud Goldaſtum libro, quem inſcripſit Reichsſatzungen *part. 2 fol. 171.* quâ, ad Collegialem conventum ſolummodò conſcriptos Electores, minimè autem ut de Electione Regis Romanorum agerent, profitentur; ſed præter ſcopum incidiſſe cauſas, propter quas neceſſariam Electionem Regis Romanorum judicaſſent: eam cauſam fuiſſe juſtæ indignationis Regis, ac petiiſſe ideò pœnam ſex Marcarum auri, quâ promittunt, ſi ipſi aut eorum poſteri iterùm eligant, inſcio aut præterito Rege. Bavarus in locum Palatini ſucceſſit. *Domum Bavaricam quod attinet*, verba ſunt Inſtrumenti Pacis *art. 4. dignitas Electoralis quam Electores Palatini ante hac habuerunt, cum omnibus Regalibus, officiis, præcedentiis, inſignibus, & juribus quibuscunque ad hanc dignitatem ſpectantibus, nullo prorſus excepto &c. maneat penes Dominum Maximilianum Comitem Palatinum Rheni, Bavariæ Ducem, ejusque liberos, totamque lineam Guilhelmianam, quamdiu maſculi ex ea ſuperſtites fuerint.* Non defuerunt tamen inter Bavaricam & Palatinam domum controverſiæ; primo ratione inſignium, cum Palatinus pomum Imperiale inter inſignia retinere etiam deinceps vellet, quod id non Electoralis dignitatis appendicem ſed privilegii peculiaris beneficium eſſe diceret; quæ controverſia quomodo definitione Imperatoriâ pro Bavaro deciſa ſit, legere qui velit poteſt apud egregium ſcriptorem der unpartheiiſchen wohlmeinenden Theologo-Politicorum diſcurſuum de Statu perturbato Germaniæ *part. 4 diſc. 21. pag. 205.* Altera de Vicariatu gravior controverſia, hodieque durat, dum illum ad ſe pertinere utraque domus, abnuente alterâ, perhibet. Palatinus,

cauſæ

cauſæ ſuæ Patronos, inter alios eſſe voluit, viros celeberrimos, Hermannum Conringium (is enim autor eſt libri anonymi qui inſcribitur *Vicariatus Imperii Palatinus defenſus*; Johannem Freinsheimium, (cujus librum eſſe novimus, qui præfert nomen Gratiani Philocci) & Ezechielem Spanheimium, qui Gallici Tractatus, quo tecto nomine Vicarii munus Palatino aſſeritur [illegible] Lingelsheimium qui Germanici primi ſcripti quò J[illegible]æc defenduntur, autor eſt. Electori Palatino octavus [illegible]lectoratus conceſſus eſt, cum munere Architheſaurarii. Is electo Regi Romanorum coronam nunc præfert: vid. Hiſt Electionis Leopoldi I. *Imperatoris part. 1. Diarii Europæi p. 873.* ac poſt Regis coronationem, & deductionem in Palatium nummos in coronationis memoriam cuſos in turbam adſtantem projicit: vid. Diarium *dict. part. 1. pag. 947.*

Thesis IV.

Eligunt iſto conventu Regem Romanorum: qui qualis eſſe debeat, plures explicant, aliis has, aliis illas virtutes requirentibus, & hæc tam vulgata deſcribentibus etiam aliis, magno indicio hominum otio abundantium, ſed judicium deſiderantium. Limnæus *cap. 2. lib. 2.* poſtquam promiſiſſet, ſe deſcripturum qualis eſſe debeat, qui eligitur, & quæſivisſet an mulier, hermophroditus, &c. eligi posſit? adeò à ſcopo digreditur, ut partem capitis maximam impendat in inquirenda Origine legis Salicæ, in explicatione vocum quid ſint Spadones? caſtrati? & demum aliquot paginas conſumit in quæſtione An Johannes VIII. fuerit fœmina? ut videri alicui posſit, vir cætera diligentisſimus, dum iſta ſcriberet, ſomniaſſe. Sufficerit in præſens admonuiſſe, quæri hic non immeritò poſſe, *an etiam eligi posſit, qui Auguſtanam Confesſionem aut Reformatorum Religionem ſequitur?* Cum nulla Imperii lex eſſet, quæ honorem illum ſolis Catholicis præcipuum eſſe, velit, ex quo ſanè Pace Religioſa definitum, ne cuiquam in Imperio Religionis Catholicæ, & ejus, quæ Auguſtanâ Confesſione comprehenditur, profesſio, fraudi ſit. Receſſ. Imperii Anno 1555. §. damit auch: quod idem ad Reformatæ

religioni addictos extendit *art. 7. Inſtrumenti Cæſareo-Suecici,* non videtur meritò ambigi poſſe; Et ſanè autor quæſtionis ſecundæ quæ ſubjungitur ſecundæ Disputationi feudali apud Benedictum Carpzovium, id adeò certæ veritatis eſſe exiſtimat, ut ſcribere non dubitet: *haud certe credidiſſem hæc à quoquam in dubium vocatum iri, ſi non Caninius ſeriò id negaſſet: diſc. in auream Bullam p. 115.* Præter [illegible] nimium tamen, Gallus autor diſcurſus *ſur l'Election d'un* [illegible] *eur p. 88.* & alius qui primo loco legitur in libello Gallico cui t[illegible]ulus *Recueil de quelques diſcours Politiques de l' an. M. DC. XXXII. pag. 12.* nullum qui Proteſtantium religionem profideatur, eò pervenire poſſe judicat. Auguſtus Viſcherus in *Diſc. Hiſtorico-Politico Jurid. de Elect. Regis & Imp. concl. 14. n. 82.* Judicium ſuum de hac quæſtione ſuſpendit. Priores illi, ut ita ſentiant, his argumentis ferè perſuadentur, quæ verborum compendio, prolixius Caninio expoſita, & longiori diſcurſu exhibita, hic ſiſtimus 1. Catholicos illos adverſarios experturos tres ArchiEpiſcopos & Bohemiæ Regem, quem eo caſu ſeipſum electurum certisſimum ſit: cujus argumenti robur nunc ex accesſione Bavari creſcit. 2. Proteſtantes ipſi ſectis dividuntur, dum aliam Saxo, aliam Brandenburgenſis & Palatinus religionem ſeqvuntur. 3. Imposſibilem eſſe Proteſtantium aut ipſis periculoſam admodum electionem, quod talis electio pugnet cum Canonibus Eccleſiaſticis, & adverſa ſit praxi: cum hactenus in Imperio occidentali, licet id habuerit crudeles & Eccleſiæ perſecutores, nemo tamen electus fuerit hucusque qui planè diverſam à fide Pontificiorum foverit Religionem; ſed & 4. Proteſtantes excludi ab Imperio, juramento, quo Rex Romanus promittit defenſionem Pontificis & Eccleſiæ Romanæ, ac, 5. neminem eorum ſibi promittere rationabiliter poſſe quietam Imperii poſſesſionem. Reponit Caninii rationibus non nihil Carpzovius, vel potius Johannes Jacobus Panzerus *dict. quæſt. 2.* Nobis hic placet Limnæi ſententia. Is *tom. 2. addit ad lib. 2. cap. 2. n. 88. in fine. Mihi,* ait, *videtur jus quidem noſtratibus non deeſſe, ſed praxin vix ſperandam vel omninò non, niſi prius magnos difficultatum obices vis cæleſtis removerit.*

THE-

Theſis V.

Indicit conventus hos Elector Moguntinus A. B. *tit. 4. verſ. Ceterum*: qui ſi nullus eo tempore fuerit, id juris non eſt penes Capitulum *cap. illa devotionis 2. X. ne ſede vacante aliquid innovetur*, ſed potius Electores, *motu proprio, etiam non vocati, pro fidei, ſua virtute convenire debent*, quod eo caſu, quo negligentia Moguntini non convocantur, juris eſt. Vocantur autem eò Electores omnes, ſi enim vel unum neglexerit, tota electio improbari poteſt *cap. quod ſicut 28. cap. in Geneſi 55. X. de Electione & Electi poteſtate.* Nec intereſt Eccleſiaſtici quidem an â Pontifice confirmati ſint vel ſecus. Jus enim Electionis ad illos tanquam Imperii Principes pertinet. Juſtus Sinold cognomine Schütz. *tom. 1. de Statu rei Romana diſp. 2. th. 11. lit. 6. &c.* licet & ipſe, ut inter eſſe conventui huic posſint Electores, non requirat conſecrationem, & confirmationem Pontificiam, quia hoc jus Electoribus iſtis ut Imperii Principibus competit, perſonæ autem duplicem reſpectum habentis ea tantum qualitas requiratur, quæ ad actum neceſſaria eſt, *arg. l. ſi pater 15. §. qui duos l. ff. de adoptione*: & quod videat Electos ArchiEpiſcopos, nondum tamen confirmatos ad Electorale Collegium plus vice ſimplici admisſos eſſe, cum appareat ex ſubſcriptione Receſſuum anno 1558. Danielem electum Moguntinum, ſequenti Antonium, anno LIX. Johannem Gebhardum & deinceps Fridericum electos Colonienſes, ſubſcripſiſſe: aliud tamen, contra Buxtorfium, dicendum exiſtimat de Inveſtiturâ Cæſareâ quam neceſſàriam autumat I. quia in hoc conventu conſideratur ut Princeps: Princeps autem fit per inveſtituram *cap. quis dicatur Dux Marchio 2. Feud.* 2. II. quia in Aurea Bulla jubentur *jurare per fidem, quam Imperio debent, & quâ illi adſtricti ſunt.* Ergò ut ſeſe jam ante obſtrinxerint neceſſum eſt; quibus addi videtur poſſe III. quod de ſolis ſecularibus Electoralibus, non etiam Eccleſiaſticis, conſtitutum ſit in A. B. *cap. 7.* quod ipſo jure poſt mortem Electorum ad deſcendentes perveniant. Nos agnoſcimus quidem eſſe verisſimum, Capitulum non poſſe creare Principem, eligere tamen poteſt Epiſcopum, qui eo ipſo

fiat

fiat Elector, non ex conceſſione Capituli, ſed beneficio legis, quæ cum ſtatim, ſimul ac in Epiſcopum I. Capitulo eſt electus, Electorem & Principem Imperii eſſe vult. Rem ſimili quodam illuſtramus. Academia noſtra poteſtatem conſtituendi Comites Palatinos non habet, at ſuâ Electione tamen, in ProRectorem Magnificum, perſonam habilem efficere poteſt, ut Imperatoris beneficio vocatio ProRectorem, Comitem Palatinum Sacri Palatii [illegible] & Conſiſtorii Cæſarei eſſe voluit, in ea locum inveniat. Nec Romæ olim in privatorum arbitrio erat jus civitatis Romanæ alicui concedere, quod tamen, manu miſſione Dominorum, ſervi, ex legis beneficio conſequebantur vid. §. *ult. Inſtit. De libertinis l. 17. ff. de ſtatu hominum, Novell. 78. cap. 1.* quo ipſo primæ Domini Schutzii rationi reſpondetur, & dici ad 2. poteſt, Imperio non illos ſolùm Principes qui jurarunt, fidem debere, ſed & reliquos: & in Inveſtituræ renovatione, non nova fides promittitur, ſed illa, quam Imperio aliquis debet, iterum confirmatur. Et tertium illud, cum nulla appareat diverſitatis ratio, potius ſententiam Schutzii convellit, nec confeſtim qui alicui aliquid tributum agnoſcit, id alteri competere negat. Illud ſatis conſtat, praxin probare adverſam Dno. Schutzio ſententiam, quod ipſe adductis aliquot exemplis *diſp. 7. th. 7. lit. h. p. 369.* agnoſcit: inter quæ illud imprimis memorabile eſt, quod anno 1562. in Comitiis Maximil. II. Romanorum Regis eligendi ergò inſtitutis, Imperator Ferdinandus Capitulo mandavit, ut eligendo novum ArchiEpiſcopum Electorum numerum complere maturarent, & ſuspenſa electio Regis Romanorum tamdiu, donec à Capitulo Fridericus ArchiEpiſcopus proclamaretur, non etiam ultra ut confirmaretur, vel inveſtiretur. Ait quidem Dn. Sinoldt dicto loco nodum hunc ſatis intricatum ſe in diſcurſu paratum ſolvere. Mallemus verò id ſcripto feciſſet, nam hactenus quid ſolidi hic reponi poſſit non videmus: adde, poſt Puxtorfium, Dn. Limnæum *lib. 3. cap. 7. n. 12.* & Dn. Dietericum in *notis ad Bullam auream ad tit. 1. §. præterea,* quorum uterque etiam noſtram ſententiam veriorem judicat.

THE-

Thesis VI.

Juſtus Aſterius, in Examine Comitiorum Ratisbonenſium Moguntino Jus hoc convocandi Electores in Comitiis Electoralibus, quibus vivente adhuc Imperatore ac nondum vacante Imperio eligitur Rex Romanorum, quæ extra ordinaria jam ante vocavimus, negat. Quod in paucorum manu ſit, dabimus ipſa ejus [illegible] *Moguntinus* ait, *nullam habet poteſtatem Septemvira*[illegible] *vocandi, niſi ex jure & facultate ſibi per auream Bullam conceſſâ: ſi quidem ante conſtitutionem legis Carolinæ 1356. etiam alii Electores, & poſt ejus publicationem Palatinus quandoque conventus Electorales indixerunt: jam verò textus Bullæ Aureæ in uno tantum caſu Moguntino citationem Electorum permittit, puta mortuo Imperatore, ut diſertè docet Tit. 2. §. cum autem; his verbis: cum autem ad hoc perventum fuerit, quod de Imperatoris vel Regis Romanorum obitu in Diœceſi. Moguntinâ conſtiterit, ex tunc intra unum menſem à die notitiæ obitus hujusmodi ſingulis Principibus Electoribus obitum ipſum & intimationem per ArchiEpiſcopum Moguntinum, jubemus & decernimus ſuis patentibus literis declarari; ſeu vacante Imperio, ut explicat Textus tit. 4. § cæterum. Cæterum, quotiens & quando deinceps ſacrum vacare continget Imperium, ex tunc Moguntinus ArchiEpiſcopus poteſtatem habebit cæteros Principes ante dictos, ſuos indictâ electione conſortes, literatoriè convocandi: ubi adjectæ particulæ cum, quoties, quando certam conditionem denotant; permiſſum autem ſub certa conditione, non habet locum ante exiſtentiam conditionis, l. 1. ff. De donationibus; & potiſſimum urget vox ſubjunctiva ex tunc, quæ apertè monſtrat mortem Imperatoris & vacationem Imperii præcedere, indictionem verò Comitiorum & citationem Electorum ſubſequi debere.* Interim conſtat, nec negare poteſt, Aſterius, ad Comitia Electoralia Ratisbonenſia quibus eligebatur Ferdinandus III. evocaſſe reliquos, præter Trevirenſem & Palatinum Electores, Moguntinum. Nobis ſatis quidem illud liquidum videtur, non poſſe pro arbitrio hujusmodi conventus indicere Moguntinum. Ad manifeſtè velant verba Capitulationis, quæ illud arbitrium toti Collegio Electorum relinquunt: Wann die/ Electores es vor nöhtig und zu Erhaltung der Grundgeſätze / und dieſe Capitulation oder ſonſt

dem Reich nothwendig und nützlich befinden: verba ſunt *art. 36.* Capitulationis Leopoldi I. Imperatoris. Cæterum, poſtquam Electorum ſententiam intellexit Moguntinus, non dubitamus penes eum eſſe convocandi reliquos Electores Jus. Ita ſane hactenus in Imperio uſurpatum moribus novimus: & prætcrquam quod nulla ratio nobis quidem appareat, quæ diverſum aliquid [illegible] ſione Electorum obſervari jubeat, circa electionem [illegible] Romanorum propter circumſtantiam vitæ aut mortis Imperatoris, illud ita diſertè definitum videtur Cadamenſi Tranſactione. Ejus enim apud Hortlederum *lib. 3. cap. 13. p. 668.* hæc inter alia verba referimus: Künfftiglich wann bey Leben eines Römiſchen Keyſers oder Königs ein Römiſcher König ſoll erwehlet werden ſollen alle Chur-Fürſten zuvor zuſammen beſchieden werden / davon zu reden / ob Urſach gnug vorhanden/ und dem Reich fürträglich ſey/ einen Römiſchen König bey Leben eines Römiſchen Keyſers oder Königs zu erwehlen/ und wann ſie ſich des vereiniget/ daß alsdenn / und nicht ehe/ die Chur-Fürſten/ vermöge der Gülden Bull/ ſollen zur Königlichen Wahl erfordert/ und derſelben gülden Bull unverrücklich im allem nachgegangen werden. Und was in dem Fall anders fürgenommen würde/ daß daſſelb nichtig / und durch ein decretum irritans des Keyſers caſſiret ſeyn ſoll: adde Sleid. *lib. 9. p. 205.* Vult ſequi Electores etiam in hâc Electione Bullam Auream, ſecundum illam verò, jam ab antiquo: hoc jus eſt penes Moguntinum.

THESIS VII.

Evocatorias hujusmodi literas ad cæteros Principes Electores intra unum menſem à die notitiæ obitus Imperatoris mittit Moguntinus *B. A. tit. 1. §. Cum autem ad hoc perventum fuerit.* Illis deinceps trium menſium ſpatium indulgetur Electoribus; quo deficiente, conveniunt Electionis gratia: dict. *B. A. tit. 1. §. præterea ſtatuimus.* Poſtquam convenerunt, triginta dies deſtinantur Electioni Regis Romanorum: quam *ſi facere diſtulerint intra triginta dies, à die præſtiti Juramenti præfati continuo numerandos, ex tunc tranſactis eiusdem triginta diebus panem manducent, & aquam bibant*: verba ſunt *B. A.*

tit.

tit. 2. verſ. Quod ſi facere &c. Cum Ferdinandus III. Imperator glorioſisſimæ memoriæ, rebus humanis 23. Martii exceſsiſſet, 4. Auguſti literis Moguntini deſtinatus fuit Electioni, vide Diarii Europæi *part. 1. p. 60.* quâ in parte ſecutum Electorem Bullam auream ſatis liquet: nam qui præter menſem unum, intra quem evocat Collegas, & tres alios, intra quos illi adeſſe debent, ſuperſunt pauci dies, ii computari debent in tempus, quod intercedit inter [illegible] Imperatoris & diem notitiæ, & quod impenditur literis Evocatoriis perferendis: At Electores die 4. Auguſti nondum adfuiſſe ex Diario Europæo conſtat ſed & dilatam Electionem in ſequentis anni menſem Julium ejusque diem octavum novimus: qua de re quæ ſententia fuerit Electoris Saxonici, ex ejus literis ad Hasſiæ Landgravium, quæ extant in Diario Europæo ad 16. Octobris anni 1658, cernere eſt. Daniel Otto *diſſertationis Juridico-Politicæ* ut vocat, *de jure publico Imperii Romani cap. 10. p. 236.* poſtquam dixiſſet, *terminum à quo incipit electio, eſſe tempus quo Imperium incipit vacare*: pagina ſequenti addit, *Terminum ad quem, ſive electioni deſtinatum, eſſe tres menſes continuos.* Ut ipſe more ſuo errantes alios ſecutus eſt, ita videmus illa etiam illius adeò inepta, ſuos iterùm habuiſſe deſcriptores. At qui Bullam Auream inſpexerit, non dubitabit, ex præſcripto legis illius Fundamentalis. Tempus illud, quod inter mortem Imperatoris, & electionem novi intercedit, excedere plerumque menſes quinque, nunquam eſſe menſium ſolummodò trium: cum vel ſolum tres illi menſes, quibus exeuntibus poſt acceptas Moguntini literas, reliqui Electores Francofurti convenire debent, redigi ad brevius temporis intervallum, niſi conſenſu omnium & publicâ utilitate urgente, non posſint. Minorem enim diem tempore legitimo etiam Judex ſtatuere prohibetur *l. 4. §. 5. de re judicata*: & fieret illud in præjudicium tertii, Vicariorum Imperii imprimus, penes quos ſumma illo tempore eſt Imperii adminiſtratio, quam ad definitum Bulla Aurea tempus usque illos exercere, ex honore & uſu illorum eſt.

THE-

Theſis VIII.

Electoribus ita evocatis, ſalvus conductus præſtatur, eo modo qui pluribus definitus legitur *B. A. tit. 1.* Egit autem de illis, quæ circa conducendi hoc Jus diſceptari poſſint, nuper Diſſertatione peculiari quam *Conductorem Carolinum* inſcribit doctiſſimus Boeclerus, ad quem iſta requirentem remiſiſſe ſufficiat. Francofurtenſibus deinde, vel ſi propter Peſtem, externum hoſtem, addimus & alias neceſſarias cauſas, alibi fiat electio, iſti civitati imperatur, ut ab invaſione omni Electores immunes præſtent, atque prohibeant accedere vel excedere jubeant peregrinos. Id tamen proximis Comitiis Electoralibus anni 1658. non ita exactè obſervatum, peculiari admonitione ſubjuncta Capitulationi noluerunt Bullæ Aureæ fraudi eſſe Electores.

Theſis IX.

Comitatus Electorum, ex Aureæ Bullæ præſcripto, non excedit quidem ducentos Equiles, & inter hos quinquaginta ſaltem armatos. Cæterùm illum numerum nec ante Bullam Auream receptum, nec poſtea, præſertim in Electione Ferdinandi & Maximiliani II. forteque nunquam adeò exactè ut in electione Matthiæ Imperatoris obſervatum ſcribit Buxtorf. *diſſert. ad cap. 1. Bullæ Aureæ theſ. 24. in fine.* Sanè in Electione Leopoldi I. conſtat ex deſcriptione introitus Electorum apud Autorem Diarii Europæi part. 1. illos plures Comites habuiſſe. Illud nihil intereſt, Electores ipſi, an Legati illorum Comitia hæc adeant *A. B. tit. 1. verſ. Debet autem unusquisque Princeps Elector vel Nuncii ſui & ſeqq.* quamvis autem alioquin in alternativis electio ſit ejus ad quem verba diriguntur *l. 10. ff. de jure dotium cap. in alternativis 70. de R. I. in ſexto* propter verba tamen ſat exſerta *quæ tit. 28. Bullæ Aureæ verſ. Quandocunque*: requirunt juſtum impedimentum absque eo, Legatum mittere, cum ipſe Elector adeſſe posſit, inter vetita habemus. Goldaſtus in *Replicâ pro Imperio fol. 114.* quem reliqui Juris publici Scriptores fere ſequuntur, etiam impedimenti hujus fidem reliquis Electoribus juramento ejus, qui Legatum mittit, faciendam autumat. Idque præſtitiſſe

ſtitiſſe Bohemiæ Regis Legatos adjicit. Et videtur pro Goldaſti ſententiâ ſtare *1. cap. 42. X. verſ. illud autem de Elect. & electi poteſtate,* ubi conſtituitur, ut, ſi quis conſtituere deſtinavit procuratorem in Electione Epiſcopi, teneatur juramento probare ſe neceſſario impedimento adeſſe prohibitum. 2. quia, ſi ſufficeret allegare impedimentum, promptum foret illudere huic conſtitutioni *A. B.* quæ Electorum præſentiam, niſi impediantur causâ admodum probabili, requirit. Nobis verior videtur ſententia, quam & uſu probari novimus, non requiri tale juramentum, quod Bulla Aurea impedimentum juſtum ſolummodo, non etiam juramentum requirat; & aliàs Juri communi incognitum ſit, eum, qui Procuratorem, etiam in arduis & magni momenti cauſis conſtituit, juramento adſtringi ad probandum impedimentum; *princ. Inſt. de iis per quos agere poſſumus.* Nec ſecurè videtur ab Electione Epiſcopi ad Imperatoris Electionem produci conſequentia: & Electores, maximos Imperii Principes, falſam abſentiæ cauſam aſsignaturos præſumi non debet: ac ipſorum *virtuti integritati, ac fidei, quâ Romano Imperio adſtricti ſunt*, ut loquitur Bulla Aurea, non convenit. Nec Wenceslai exemplum nos movet. Fortaſsis enim non defuit peculiaris ratio, quare Wenceslao, ſæpius Principibus Imperii illudenti, illud deferendum putaverit Electorum Senatus. Et ſunt in adverſum Exempla longè plura, ubi Juramentum exactum non fuit. Illud plerisque Jurispublici autoribus expeditum eſt, Mandatum, quod Elector legato concedit, non debere conceptum eſſe in certam perſonam, vide ſaltem Wurmſer. *Exercit. Jurispubl. 2. quæſt. 5.* Rumelin. *in notis ad Bullam Auream cap. 19. th. 15.* Limn. *ad Ottonis cap. X. p. 248.* Apud Crantzium tamen *lib. 9. rerum Saxonicarum* & Cuſpinianum *de Cæſaribus*, ſub titulo, *de diviſione Imperii ob duos Competitores*, legitur, Waldemarum Electorum Brandenburgenſem Legato ſuo Nicolao à Boock publicis tabulis in mandatis dediſſe, ut Fridericum Auſtriacum eligeret; illum verô, qui pluſculum lucri à Ludovico Bavaro ſperaret, abvasâ membranâ expunctoque Friderici nomine ſubſtituiſſe Ludovi-

cum

cum: quæ cauſa fuit, ût illum reducem in carcerem conjiceret, & necaret Marchio. Unde iſtum quidem Electorem aliter de hac controverſiâ ſenſiſſe apparet. Meminimus etiam olim legiſſe in Tractatu, qui inſcribitur die Anhaltiſche Cantzley/ Camerarium idem cum iſto Electore ſenſiſſe, nec aliud videtur Ottoni *Diſſertationis Juris publici cap. 10. p. 247.* Videntur autem in hac Controverſia parùm accuratè verſari Autores, & confundere ideò quæſtiones diverſas, quibus diſtinctis demum rectè reſpondetur. Quod ſi enim de mandato, quod publicè producere debet Legatus, utrique quærunt, verior eſt haud dubiè communis ſententia, quæ generale mandatum exigit; Et extat ipſa illius formula *cap. 19. Bullæ Aureæ,* unde illud colligere nimis expeditum eſt. Et meminit Matthesius *lib. 2. de Elect. Ferdinandi II. p. 76.* cum legatus Saxonicus limitatum mandatum exhibuiſſet, reliquos Electores progredi, ad Electionem noluiſſe, niſi generale mandatum ab Electore ſuo antea impetraſſet. At ſecretâ inſtructione quin deſignari certum ſubjectum Legato posſit, immeritò, ut nos exiſtimamus, ambigitur. Quod ſi priores illi de generali mantato, quod publicè producendum eſt, poſteriores de inſtructione illa ſecreta loqvuntur nullam eſſe contradictionem, cum ad illam, ut ſit, de re eadem, requiratur, manifeſtum eſt. Si Electorum aut Legatorum, anteà abſentium, aliquis, ante perfectam tamen electionem accedat, is ad *Electionem in eo ſtatu admittitur, quo illa adventus tempore,* ut loquitur *Bulla Aurea tit. 2. verſ. Poſtquam autem:* conſiſtebat. Quod ſi quis planè abſit, nec Legatum miſerit, ejus ſuffragii in iſta quidem Electione nulla habetur ratio; dictô *§. poſtquam tit. 2. adde arg. l. 7. §. ult. ff. quod cujusque univerſitatis nomine.*

THESIS X.

Poſtquam convenere Electores, ſtatim *ſequenti die diluculo in æde S. Bartholomæi,* ſi Francofurti, ut plerumque, celebratur conventus hic, conveniunt; ibi Miſſa cantatur. Bullâ Aureâ quidem in *princ. tit. 2. id fieri in omni illorum præſentia,* dicitur. Electores tamen Auguſtanæ confesſioni & Religioni,

ni, quam vocant Reformatam, addicti, eorumque Legati, interea dum Miſſa recitatur, non ſemel in aliud conclavi ſeceſſerunt. Ita in Comitiis Electorum, quibus Maximilianus II. Rex Romanorum ſalutatus fuit, Palatinus, Saxo, & Brandenburgenſis ex Choro tantisper in proximum conclave, cum aliis Princ[illegible] pluribus, conceſſerunt, ibique ad finem Miſſæ usque [illegible]unt. Vide Simonis Schardii *narrationem apud Goldaſt[illegible] [illegible]ſt. Imper. diſc. 9.* & Nicol. Heid. *in Elect. Maximil.* apud eundem in *diſc.* 13. Cum Matthias eligeretur, ac Moguntinus ad altare acceſſiſſet, Palatinus, Saxo ac Brandenburgenſis Legatus in Sacellum, quod propè chorum eſt, cum Conſiliariis Aulicisque ſuis ſeceſſerunt: vid. Gothard. Arthus: *de Elect. Imperatoris Matthiæ*: de Electione Ferdinandi II. vide Mattheſ. *lib. 2. p. 84.* ac in Electione Ferd. III. ſurrexiſſe Legatum Saxonicum ſcribit Carpz. *ad legem Regiam cap. XI. ſect. 7. n. 10.* & Bertram de *Comitiis lib. 65.* negat ſtatum Auguſtanæ Confesſioni addictum poſſe ſalvâ conſcientiâ intereſſe miſſæ. Fuit tamen ubi & Evangelici non dubitarunt miſſæ intereſſe: ac meminit Cœleſtinus in *Hiſtoria Comitiorum Auguſtanorum Anni 1530. p. 103.* Electori Saxoniæ illorum Conſilium requirenti reſpondiſſe Theologos confesſionis noſtræ, poſſe ipſum intereſſe miſſæ, ut officium, quod muneri ipſius cohæret, Imperatori præſtet; non verò ut eo actu ſe Deo cultum exhibere exiſtimet, cui illud ſacrum acceptum non ſit. vid. etiam Sleid. *lib. 6.* & extat conſilium eruditum Balthaſaris Bidembachii concionatoris Aulici Ducis Wurtenbergici de hoc negotio *decad. 5. conſ. theol. conſ. 1.* Illud dubio caret, anno 1653. die 18. Junii, cum eligeretur Ratisbonæ Ferdinandus IV. ac Miſſam celebraret Epiſcopus Ratisbonenſis, interfuiſſe Palatinum, ac Saxonici & Brandenburgici Electorum Legatos, nec ipſos, aut alios, qui aderant, in conclave aliud ſecesſiſſe: vide autorem *Comitiologiæ Ratisbonenſis part. 3. p. 125.* ſed & illud conſtat, non ſecesſiſſe, cum eligeretur Leopoldus I. vid Paſtorium in *Flore Germanico p. 655.* & Diarium ad *annum 1658. p. 872.* ut nec in actu ſolenni 22. Julii anni 1658. cum ei corona imponeretur.

 Per-

Peractam Miſſam hymnus excipit, quo finito deinceps ad altare accedunt Electores & Nuncii, & Juramentum Electionis præſtant, vulgariter, ut habet Bulla Aurea *tit. 2. verſ. poſtquam autem in fine*: quod idem eſt, ac vulgari lingua. Verſio præmiſſa Imperii Receſſibus vertit, den Eyd in Teutſch ſchweren. Goldaſti illa inter Conſtitut[...] Imper. *p. 124. & part. 2.* der Reichs-Satzungen reddit [...] in Teuſch thun Limnæus in *obſervat. ad Bullam Aur[...]* §. *1. obſ. 20.* differre putat *præſtare juramentum vulgariter*, & illud *præſtare lingua vulgari*, ſed Imperii perpetua praxis & antiquisſimæ verſionis, & ſtyli, qui illo tempore, quo Aurea Bulla conſcribebatur, erat, ratio, aliud intelligi vetat. Juramentum illud primus præſtat Moguntinus: non quidem ex lege Bullæ Aureæ, ſeu ex more; vid. Goldaſtum Politiſchen Reichs-Handel. *tit. 24. p. 39. & 67.* Mateneſium *de Electione Ferd. II. lib. 2. p. 84. §. omnes.* Formulam exhibet ipſa Bulla Aurea *tit. 2.* Electores tamen Proteſtantes eorumque nuncii, loco illius, quod Catholici jurant, auff das heilige Evangelium, illud hâc formâ præſtant zu dem heiligen Evangelio: & verba iſta ultima: und alle Heiligen, illos omittere obſervat Cubach *De Jure publico l. 2. cap. 13.*

THESIS. XI.

Conſvevit illud etiam in quæſtionem adduci, an Electoribus competat jús eligendi ut ſingulis, vel ut Collegio? Quæſtio eſt antiqua, de quâ jam olim quid ſentirent Johannes Andreas *in addit. ad Speculatorem*, Panormitanus quoque, & Hoſtienſis expoſuerunt. Plerique id illis competere volunt ut Collogio, quæ Johannis Andreæ & Panormitani ſententia eſt, prolixe propugnata à Petro de Andlo *lib. 2. de Imperio Romano-Germanico*, Lupoldo Bebenburgh *cap. 6.* & Henrico Gœden *conſil. 1.* contraria fermè ſolum Hoſtienſem Patronum hactenus habuerat. Invenit tamen nuper defenſorem virum celeberrimum, qui illam etiam tutandam ſuſcepit. Nobis controverſiæ dirimendæ ſufficere videtur, ſi rectè explicetur, quid ſignificent controvertentibus, verba illa *Jus eligendi competere Electoribus ut Collegio.* Si enim id quæritur, an neceſſe ſit, ut Electores conveniant, & ita congregati Imperatorem

torem eligant? an vero ſufficiat, ſi ſinguli ſeorſim, quem Imperatorem velint, declarent? certum erit receptam ſententiam eſſe verisſimam, per legentibus ſaltem primum & ſecundum titulum Bullæ Aureæ: nec alio ſenſu accipere videntur illius ſententiæ autores. vide ſaltem Dn. Schutzium *vol. 1. de Statu Rei Romanæ Disp. 14. lit. e.* ubi ait; *Collegialiter, non in locis diverſis vel Scriptura fieri debet electio: eſt enim actus Collegialis individuus.* Cæterùm ſi quis phraſin ita intellexerit, ac ſi omnes Electores in unum conſentire debeant, aliter reſpondendum fuerit, ex definitione Imperatoriâ quæ eſt *tit. 2. Bullæ Aureæ verſ. 4.* Fuerit tamen iſta acceptio admodum impropria, & præter mentem Doctorum Juris Publici, qui affirmativam in hac quæſtione tuentur. Quo ordine vota rogentur, explicat *cap. 4. §. 3. Bullæ Aureæ* ubi primum Trevirenſi competere dicitur, *ſicut* addit Imperator *invenimus hactenus competiiſſe.* Guntherus tamen in *Ligurino lib. 6.* in Friderici I. electione primum votum dixiſſe, *ex jure vetuſto* Moguntinum ſcribit;

Ad Proceres electio pertinet, in quâ
Præcipuam vocem Præſul de Jure vetuſto,
Moguntinus habet.

Et ne quis falli putet Guntherum, idem legere eſt apud Radevicum *lib. 3. cap. 16.* & Schaffnaburgenſem ad *annum 1073.* Autor ſpeculi Saxonici *lib. 3. art. 57.* Der Biſchoff von Maintz der hat die erſte Stimme der Wahl/ der Biſchoff von Trier die andere:& probare poſſemus aſſerti hujus veritatem ex Hiſtoria Electionis Henrici V. Friderici II. & Richardi. Aliud tamen viſum Bullæ Aureæ, loco quem adduximus. Rediiſſe autem Electores hac in parte contra diſpoſitionem Bullæ Aureæ ad antiqvum morem exiſtimant, Arumæus *diſc. ad A.B. th. 14. p. 134.* Reinkingh *De Regimine ſeculari lib. 1. claſſ. 3. cap. 5. n. 15. & 16.* Goldaſt. *in Replica pro Imperio cap. 13. p. 173.* quod Moguntinum primum ſententiam dixiſſe in electione Caroli V. Sabinus *in Hiſtoria Electionis apud Goldaſtum* & Sleidanus *lib. 1. Hiſtoriarum* commemorent. Primus huic ſententiæ contradixit Joachimus Cluten, quem ſecutus Limnæus *de Jure publico lib. 2. cap.*

 2. n.

3. n. 61. eâ ratione, quod Sleidanum & Sabinum non de ſuffragatione ſolenni, ſed de deliberatione quadam, hoc ſuffragium aliquot diebus præcedente, intelligi vellent: quod ex ipſis Sabini verbis: *quoniam congreſſus hic inſtitutus, non ut ſuffragia feramus, ſed ut libere colloquamur*, liquidò patere judicant: Et Protocollum Electionis doceat, in illâ [illegible] one non receſſum eſſe ab ordine, quem præſcrib[illegible] Bulla Aurea: Extat Protocollum illud apud Goldaſtum *part. 1.* Politiſcher Reichshändel. Acceſſerunt Limnæo Dn. Schutz. *de ſtatu Rei Romanæ diſp. 2. th. 14. in fine.* Dn. Carpzovius *ad legem Regiam cap. 2. ſect. 8. n. 7.* & *quæſt. 4.* addita *diſp. feudali ſecunda n. 11.* Dn. Strauch. *Exercit Epot. diſſertatione 4. th. 3.* Deinceps tamen aliter viſum eſt Dn. Carpzovio, *diſſertatione*, quam inſcribit, *diſcuſſionem voti Septemviralis graviſſimi pro Carolo V. contra Regem Galliæ dagmate 2. ubi ſe in errorem deductum à Limnæo queritur, & Sabinum mentionem facere non ſolum hujus deliberationis, ſed diſertis etiam verbis in ipſo electionis ſolennis actu Moguntino primam vocem tribuere, eodemque modo Electum Maximilianum II. ex deſcriptione Adami & Nicolai Heidenorum*, ait. Nos, ut veriſſimum judicamus, Sabinum & Sleidanum, rectè perlectos, votum Moguntino in Electione Caroli V. primum adſcribere, ita, cum ipſis Protocollum Electionis & Electores ipſi, qui interfuerunt, in *relatione Electionis Carolo V. facta*, contradicant, non putamus peccare, qui his ſcriptoribus eandem, quam alias merentur fidem, hic tribuere nolit, ſed hodieque nullam Bullæ Aureæ mutationem hac in parte agnoſcat.

THESIS XII.

Illud quoque quæri poteſt, *ſi duo votis æqualibus Electorum eligantur.* quod hodie imprimis, aucto Electorum numero acceſſione octavi, facilius contingere poteſt, *quid Juris ſit?* Gœden. *Conſil. 1. de coronat. n. 3.* eo caſu utrumque electum adminiſtrare poſſe exiſtimat, donec alteruter illorum per Pontificem fuerit reprobatus. Hiſtoriam veterem conſiderantibus, apparebit partes armis jus ſuum olim diſceptaſſe, *quo factum*, conqueritur Moguntinus, *ut Imperium noſtrum iis disſidiis afflictum nunquam potuerit recuperare priſtinam ſuam Majeſtatem.* Sed

haud

haud dubie rectius, qui ex hujusmodi Bellico aut Pontificio jure rem non definiunt, ſed cum Bulla Aurea, aliquem plurium votis electum velit, ubi paria ſunt vota, neutrum Imperatorem dici, tuentur, quo modo & Rumelino viſum *ad Bullam Auream diſſert. 3. th.* 11. Repetenda ergo electio videtur Arumæo ad *B. A. diſc.* 2. *th.* 17. Sed quid, ſi ne ſic quidem convenire in unam ſententiam poſſint Electores? Salvis aliorum Judiciis, ad Principes & ſtatus Imperii reliquos negotii deciſionem remittendam exiſtimamus, ut is Imperator ſit, quem in illa Electoralium votorum æqualitate ipſi optaverint, *arg. art. 8. Inſtrumenti Pacis Cæſareo-Svecici.* Illud conſenſu Autorum controverſia vacat, poſſe aliquem, qui nominatus antea ab alio Electore fuerit votô ſuô ſeipſum Imperio deſtinare. *B. A. cap.* 2. §. *ult.* at non perindè liquidum, ſi aliorum vota non præceſſerint. Negant Cluten, & nuper Dietericus *ad Bullam Auream ad cap. 2.* §. *ult.* diſſentiente Limnæo *in Obſervat. ad Bullam Auream*: mentem noſtram requirenti in conflictu explicabimus, quamvis rectè inſpicienti textum Bullæ Aureæ, eâ de re vix ſupereſſe poſſit ambigendi locus. Collectis ſuffragiis, illa referuntur in literas; vid. Caspar. Ens *in ſummario Electionis apud Goldaſtum in Politica Imperiali part. 1. diſc.* 3. & in *Hiſtoria Electionis Caroli V.* cui fini & teſtes nonnullos è Conſiliariis, ac Notarios plerumque in univerſum duos, in conclave evocare ſolent ſinguli Electores; vid. Johannem Auguſtinum Paſtorium *in Floro Germanico p.* 650. ubi illorum nomina, qui à ſingulis Electoribus quini in Electione Leopoldi I. in conclave vocati ſunt, enumerat. adde Diarium Europæum *p.* 872. Poſtquam in ſcripturam relata ſunt hæc ſuffragia, Electorum ſingulorum ſigillis inſuper confirmantur: Sabinus & Ens dictis locis. Electus deinde, ſi adſit (nam abſens per Legatos & literas ſe electum accipit.) vid. Sleid. *lib. 1. Hiſt. pag.* 21. præſtito juramento quo Capitulationi ſervandæ ſe adſtringit, ab Electoribus univerſis ad Altare deducitur, ubi recitatis precibus, & audito Muſicorum concentu, elevatur in altare, & populo feliciter apprecandi oſtenditur. Solenni deinceps cantico Dei nomen celebra-

lebratur, & concinentibus Inſtrumentis Muſicis, & tubis, publicè in Cæſarem proclamatur, bombardis & campanis in publicæ lætitiæ indicium ſonantibus, & Electoribus eâ ratione, quæ in Aurea Bulla traditur, inſignia præferentibus, niſi quod Palatino in locum adempti pomi Imperialis, quod Bavarus nunc præferre conſvevit, Corona Imperii ceſſit. Poſtquam ceremoniæ hæ ceſſant, Electoribus ſtatim privilegia & Jura omnia confirmare tenetur: Aurea Bulla *tit. 2.* § 5. Sinoldus tamen *tom. 1. de ſtatu Rei Romanæ Diſp. 2. th. 18. lit. a.* ſatisfieri huic conſtitutioni autumat, ſi id fiat ante Coronationem. Illud addendum adhuc exiſtimamus, qui Hiſtorias Electionum poſteriorum aliquot Imperatorum legere velit, reperturum deſcriptionem Electionis Maximiliani I. ab autore anonymo: Caroli V. autore Sabino: Maximiliani II. autore Scardio & Fratribus Heidenis: Matthiæ Imperatoris autore Gothardo Artus, apud Goldaſtum in *Politica Imperiali.* Illam Ferdinandi II. Mateneſius libris duobus *de parentel. elect. & coron. Ferdin. II.* executus eſt: Ferdinandi III. ſubjungitur tractatui Juſti Aſterii, quem oppoſuit comitiis Ratisbonenſibus: de Ferdinandi IV. quoque Electione prodiit, Relatio, cujus partem Comitiologiæ Ratisbonenſi inſeruit Gottlieb von Hagen *part. 3. p. 123.* Poſtremam Leopoldi I. legere eſt in Diario Europæo & Floro Germanico.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA